

ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ, ПОРІВНЯЛЬНЕ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Скляр І.О.

*кандидат філологічних наук, доцент, докторант,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

ВНУТРІШНІЙ СВІТ ПЕРСОНАЖА В ПСИХОПОЕТИКАЛЬНІЙ ПЛОЩИНІ

Апробація останніх наукових видань, що визначають тенденції українського й зарубіжного літературознавства початку XXI століття, переконує в актуальності й перспективності зазначеної в назві статті проблеми в контексті психопоетикального дискурсу на сучасному етапі розвитку теоретико-літературного процесу.

Значний поштовх розвитку психологічних концепцій у літературознавстві дав своїми лінгвістичними й літературно-естетичними працями О. Потебня. На особливу увагу заслуговують дослідження науковця в аспекті літературної творчості як специфічного виду пізнавальної діяльності, психофізіологічної характеристики таланту митця, психологічного механізму досягнення художньої істини, психології поетичної образності. Ідеї О. Потебні розробляли І. Айзеншток, Г. Сивокінь, Н. Шумило, І. Фізер та інші. Попри певні досягнення науковців сучасний стан літературознавчої психопоетики залишається відкритим для комплексного вивчення літературних явищ, до яких ми зараховуємо й проблему внутрішнього світу.

Внутрішній світ персонажа в літературі не одразу став повноцінним і самостійним об'єктом зображення. Первісним об'єктом літературного зображення ставали зовнішні процеси та події, які майже не вимагали усвідомлення та витлумачення. А розуміння людини як комплексу більш-менш усталених рис характеру виникло, коли в міфі природне вперше почало відділятися від суспільного. Однак на такій стадії художнього мислення психопоетичальне зображення в художній площині не було розвиненим, оскільки в цілому міфічна свідомість майже не відбивала особливості якогось конкретного людського індивіда. Загальне розуміння людини в ранніх художніх культурах добре сформулював М. Бахтін [див. 1, с. 476-477].

Учені (В. Зімнякова, А. Казоріна) пропонують досліджувати внутрішній світ персонажа з позиції його структуроутворень у контексті емоційного змісту. *Емоційно-завершений внутрішній світ* характеризується впевненістю, самодостатністю, що визначають його самотність. У сатиричних творах така самотність слугує захистом внутрішнього світу; у драматичних – діє руйнівню; у трагічному та філософському модусах стає екзистенціальним, на думку А. Казоріної. Такі літературні герої схильні до самоаналізу і вміють визнавати свої помилки. *Емоційно-незавершений внутрішній світ* обумовлений нестійкими ціннісними настановами, наслідуванням шаблонів, взірців. Такий внутрішній світ відрізняється відвертістю, здібністю сприйняття як позитивного, так і негативного, внутрішньою незрілістю. *Емоційно-нейтральний внутрішній світ* реалізується у зіткненні драматичного і сатиричного модусів художності. Літературні герої з таким внутрішнім світом розробляють догми, дотримуються їх. Вони –

емоційно-нейтральні, без глибокого філософського розуміння та переживання. *Емоційно-перетворений внутрішній світ* героя позбавлений самоаналізу, а результати душевної діяльності – алогічні та беззмістовні. Переживання *емоційно-спрощеного внутрішнього світу* залежать від зовнішніх обставин теперішнього, у героїв відсутня пам'ять як категорія, яка визначає цінність людського існування у просторі та часі. *Емоційно-зруйнований внутрішній світ* характеризується повною відсутністю суджень, обмеженістю сприйняття, мозаїчністю переживань, швидкою зміною протилежних переживань [див. 9].

Список використаних джерел:

1. Бахтин М. М. Епос и роман. Вопросы литературы и эстетики. Москва: Художественная литература, 1975. С. 476-477.
2. Казорина А. Внутренний мир героя и его представление в прозе М. Булгакова. Вестник ИГЛУ. Язык. Культура. Коммуникация. 2009. № 2(6). С. 29-34.